

BABOS LÁSZLÓ – ANDORKA GÁBOR

A jemeni polgárháború

Miközben a világ a kelet európai kommunista rendszerek és a szovjethatalom itteni befolyási övezetének gyors összeomlását figyelte – amely események hatására, illetve velük párhuzamosan megtörtént a két német állam egyesítése –, a világ egy tőlünk távoli pontján a német egyesítéshez látszólag hasonló események játszódtak le. A „szocialista” berendezkedésű Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság és a „kapitalista” Jemeni Arab Köztársaság egyesülésével létrejött az egységes Jemeni Köztársaság. Ennek az új államnak az egységét veszélyeztette az 1994. májusban kirobbant polgárháború.

Történelemi előzmények

Mivel sem a hírekben, sem a történelem-könyvekben nem találkozunk túl gyakran Jemennel, ezért kissé korábról kell kezdenünk a történetet. Jemen területén a történelem során több állam létezett, amíg a török csapatok 1538-ban el nem foglalták Áden kikötővárost. Ezzel Jemen területe a XVI. századtól kezdve török uralom alatt egyesült. A független jemeni állam csak 1638-ban jött létre, de már a XVIII. század elején több kis dél-jemeni sejkiség kivált az Imamátusból, majd a rövid függetlenség után 1839-ben immár az angolok szállták meg Ádent, és innen kiindulva a fennhatóságukat fokozatosan kiterjesztették a legtöbb déli sejkiségre. Az angol hódítás következtében az ország két részre szakadt. Az első világháború után Jemen északi területe függetlenné vált, míg az ország déli része továbbra is angol uralom alatt maradt.

Jemen északi részén megalakult állam 1962-ig teokratikus monarchia volt (uralkodója az Imám), de ekkor egy katonai állam-

csíny megdöntötte a monarchiát, és kikiáltották a Jemeni Arab Köztársaságot. Hamarosan polgárháború robbant ki, amelyben Szaúd-Arábia a monarchistákat támogatta. A felek között megegyezés csak 1970-ben jött létre. Ennek értelmében a monarchisták Szaúd-Arábiából visszatérhettek hazájukba, s rendezték Szaúd-Arábia és a Jemeni Arab Köztársaság kapcsolatait is. 1974-ben egy újabb katonai puccsra került sor, s a hatalmat ekkor a parancsnoki tanács ragadta magához, melynek elnöke Ibrahim Mohamed el-Hamidi lett. E puccsban már résztvett Ali Abdullah Szaleh mint a hadsereg egyik tisztje, aki később, 1978-ban átvette a Jemeni Arab Köztársaság államfői és a fegyveres erők főparancsnoki tisztségét. A Jemeni Arab Köztársaság lakosságának fele szunnita, fele siíta arab volt. Az országban törzsi-nemzetségi viszonyok uralkodtak. A törzsek száma körül-belül százhetven volt (a törzsfőket sejknek nevezték). A parlament 1970-es feloszlataáig a törzsfők adták a parlamenti képviselők többségét, és saját törzsükben szinte korlátlan hatalommal rendelkeztek.

1959-ben jött létre Jemen angolok által megszállt részén a Dél-arábiai Emirátusok Szövetsége, később a bábállamot Dél-Arábiai Szövetségnek nevezték el. 1963-ban fegyveres harc kezdődött az angolok ellen, melynek eredményeként 1967-ben megalakult az önálló Dél Jemeni Népköztársaság. Rövidesen a Nemzeti Felszabadítási Front balszárnya került hatalomra. Az ország 1970-ben a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság nevet vette fel, s az új állam szoros kapcsolatot alakított ki a szocialista táborral. A gazdaságpolitikájukat széleskörű államosítások jellemezték (bankok, kereskedelmi

társaságok, az ország természeti kincsei stb.), 1971-ben elindítottak egy hároméves tervet, majd ennek végeztével, 1974 után egy öt éves terv megvalósításának láttak neki. Az állam külpolitikájára a szovjetbarátság és az „imperializmus-ellenesség” volt jellemző. Az országban egyetlen párt működhetett, amely – nem meglepően – a Jemeni Szocialista Párt nevet viselte. A törvényhozást a 101 tagú Legfelsőbb Népi Tanács volt hivatva elvégezni. Ülései között pedig a háromtagú Elnöki Tanács irányította az államot. Azonban a szocializmus építése itt sem ment zökkenőmentesen: előbb 1980-ban voltak viszályok a JSZP-n (Jemeni Szocialista Párt) belül, majd 1986-ban egy államcsínyt követően polgárháború robbant ki, amelyben kb. 4000-en meghaltak, és 12000-en menekültek külföldre. A szocialista termelési viszonyok mellett a belső viszályok is kedvezőtlenül hatottak a gazdaságra, majd 1990-ben a szovjet segély elapadása tovább súlyosbította az ország gazdasági helyzetét.

A szocializmusnak itt azonban érdekes módon pozitív hatásai is voltak, ugyanis minden diktatórikus jellege ellenére liberalizálta a társadalmat.

Egy sosem volt egység megvalósítása: az egyesítés

A két ország története tehát elége különbözően alakult, s tulajdonképpen egység csak a XVI-XVII. században létezett. Ilyen előzmények után jutottak el mégis az egység jemeni állam gondolatáig. Az 1970-es évek több sikertelen próbálkozása után az első komolyabb kísérletre 1981-ben került sor. Ekkor létrehozták a Jemeni Tanácsot, de ez a próbálkozás sem vezetett még eredményre. 1990-ben végül mind kül-, mind belpolitikailag kedvezően alakult a helyzet, és sor került az egyesítés megvalósítására: ez év tavaszán a két jemeni parla-

ment, a Legfelső Népi Tanács (Dél) és a Konzultatív Tanács (Észak) közös ülésén megválasztotta az öttagú Köztársasági Ideiglenes Tanácsot, mely az egyesített ország irányító szerve lett. Élére a korábbi észak-jemeni államfő, Ali Abdullah Szaleh került, helyettese a déli JSZP főtitkára Szalem al-Beid, az egységes állam kormányfője a déli állam addigi elnöke, Haidar Abu Bakr Attasz lett.

Az új állam 1990. május 22-én jött létre, majd május 24-én megválasztották Jemen első elnökének Ali Abdullah Szalehet. Az egyesülési megállapodás leglényegesebb pontja, hogy az egyesített államban politikailag semleges intézményeket kell létrehozni, és a vezető posztokat fele-fele arányban osztják el. Azonban az új országban az északiak gyorsan fölénybe kerültek. Ez külsőre elsősorban abban mutatkozott meg, hogy Szanaa (a korábbi észak-jemeni főváros) lett az új állam fővárosa, de ami ennél sokkal fontosabb volt, hogy az északi politikai erők vezetése alá került a Központi Bank, és ők irányították a nagyhatalmú titkosszolgálatokat is.

A polgárháború kitörésének az okai

A polgárháború kitörésének elsősorban személyes ellentét volt az oka. Az 1993-as parlamenti választásokat a Szaleh elnök vezette Általános Népi Kongresszus nyerte, majd a párt szövetségre lépett az Iszláh-al (Iszlám Fundamentalista Szövetség), így a JSZP elszigetelődött. Hamarosan Szaleh elnök és helyettese, Szalem al-Beid között hatalmi harc robbant ki. Al-Beid azzal vádolta Szalehet, hogy nem tartja be az egyesítési megállapodást, majd a családja ellen elkövetett merénylet után lemondott, visszatért Ádenbe, és elkezdte újjászervezni volt államát. Apránként visszatértek Ádenbe az egyesítés után Szanaaban hivatalt vállalt

déli politikusok is. Ebben valószínűleg az is közrejátszott, hogy nem egyedül al-Beid élete forgott veszélyben. Az egyesítéstől a polgárháború kezdetéig a JSZP 154 tagja vált politikai gyilkosság áldozatává (a jelentések szerint ezen gyilkosságok többsége csak egyszerű vérbosszú volt, minden politikai szándék nélkül). A politikai helyzet gyorsan romlott, és 1993 novemberében a dél-jemeni csapatok már hadgyakorlatot tartottak a két állam egykori határán, hogy elriasszák Szaleh elnök csapatait Aden megátadásától.

Természetesen a személyes ellentét mellett számos más ok is szerepet játszott a háború kirobbanásában és elsősorban abban, hogy a lázadók gyorsan meg tudták szervezni védelmüket. Emellett rendelkezésükre állt a hosszabb ellenálláshoz szükséges társadalmi támogatás is.

Ezen okok között szerepelt, hogy az egyesítés ellenére továbbra is szinte két állam létezett, külön pénzzel, rendőrséggel, légitársasággal, televízióval, rádióval, és ami a legfontosabb: külön hadsereggel (lásd később).

A gazdasági problémák szintén nagy szerepet játszottak. Jemen az Öböl-háború alatt balga módon Irakot támogatta, és ennek katasztrofális következményei lettek.

1991-ig ugyanis mintegy egymillió jemeni dolgozott vendégmunkásként az öbölmenti államokban, és hazautazásaik 1990-ig Jemen devizabevételének 20%-át adták (az államnak az olajból származó jövedelem után ez volt a legfőbb bevételi forrása). Irak támogatása miatt viszont a vendégmunkásokat kiutasították az öböl menti államokból, ez pedig 1993-ra külföldi eladósodást és 36%-os munkanélküliséget eredményezett.

Szólni kell még az északi és a déli társadalom konfliktusáról is. Az egyesítést követően az északi politikusok túlsúlyával együtt a konzervatív-törzsi hagyományok kezdtek a hivatalosan elfogadott kulturális irányvonallá válni. Ezt pedig nehezen viselték délen, ahol eddig egy szabadabb, liberálisabb társadalom felfogás uralkodott.

A hadsereg

A fegyveres erők felépítése, szervezése volt az egyik fő oka a helyzet elfajulásának és annak, hogy a konfliktus két hónapig tartó polgárháborúba torkollott. Az egyesítés után az eddigi két hadseregből megpróbáltak egyet formálni. Néhány volt déli egység parancsnokával együtt északi állomáshelyre, néhány északi egység pedig déli állomáshelyre került. A legjelentősebb katonai tábornok Amranban hozták létre. Az itt állomásozó északi 1. páncélos dandár mellé idevezényelték a déliek elit 3. páncélos dandárját.

Az egyesített Jemen tekintélyes mennyiségű fegyverrel rendelkezett, melyek azonban nem voltak korszerűek annak ellenére, hogy a hadsereg a GDP 20 %-át költöttek. A katonai szolgálat kötelező volt, és két évig tartott, így tehát elméletileg a férfiak többsége rendelkezett bizonyos fokú katonai ismeretekkel.

A hadsereg 1050 darab T-62-es, T-54-es, T-55-ös és 140 darab M 60A1 típusú

harcokcsival, valamint 1180 darab páncélozott harcjárművel rendelkezett (zömében orosz: BMP-1, BTR-40, -60, -152, BRDM-2, illetve néhány nyugati típusú: Saladin, Ferrett, AML-90, M-113). A lövegek zöme 76 és 130 mm-es űrméret tartomány közti volt (550 darab), de rendelkeztek még 12 darab 155 mm-es M-114-es vontatott löveggel, továbbá 30 darab SZU-100-as önjáró löveggel is. Az aknavetőik 81, 120, és 160 mm-esek voltak. Jelentős mennyiségű sorozatvetőjük volt: 205 darab BM-21 és 15 darab BM-14. A légvédelmi tüzérséget ZU-23-2, 37 mm, 57 mm és 85 mm űrméretű vontatott, és ZSZU-23-4 és Vulcan 20 mm űrméretű önjáró lövegek alkották. Légvédelmi rakétáik SA-2, SA-6, SA-7, a tüzérségi rakéták Frog-7, Scud B, és SS-21 típusúak voltak.

A légierőnek volt 48 darab Szu-22-es 2 csatarepülő-vadászbombázó században, 10 darab F-5E, 82 darab MiG-21 és 25 darab MiG-23-as, 8 vadász-vadászbombázó században és 25 darab MiG-23BN harci repülő 1 vadászbombázó században. Ezeken felül számos szállító és oktató-gyakorló repülőgép. Sok típus volt megtalálható a helikopterek között is: Mi-8, Mi-4, AB-204, AB-205, AB-206 stb. A helikopterek közül a legértékesebb 15 darab Mi-24-es harcihelikopter volt.

A haditengerészet zömében szovjet és néhány amerikai hadihajóval volt felszerelve, köztük rakétás gyorsnaszádok, őrhajók, aknaszedő és partraszállító hajók. Haditengerészeti támaszpontok: Áden, Perim, Island, Al-Mukalla délen, és Hodeida északon.

* * *

A hadsereg egységét azonban néhány alakulat kicserélésével nem sikerült megteremteniük, és más intézkedést nem hoztak a különállás megszüntetésére, így gyakorlatilag továbbra is két hadsereg létezett. A volt

észak-jemeni hadsereg 36 500 főt számlált, és a reguláris csapatokon kívül a belbiztonsági erők (kb. 5000 fő), továbbá nagyszámú törzsi harcos állt még a kormány rendelkezésére. Északon a hadsereg maga is törzsi alapokon szerveződött. A déli hadsereg 27 500 fős volt, s a reguláris erőket itt a párt milíciája egészítette ki. A volt dél-jemeni hadsereg katonái jobban voltak kiképezve, és a konfliktus kezdetén a harci moráljuk is magas szinten állt. A harcokcsik száma a két félnél nagyjából azonos volt, de a déli erők jóval több harci repülővel rendelkeztek. Bonyolította a helyzetet, hogy minden embernek volt saját fegyvere, a törzsek pedig saját tüzérséggel is el voltak látva.

Egy elhúzódó háború esetén az észak-jemeni kormányerők győzelmi esélyeit növelte egyrészt, hogy jóval nagyobb ember-tartalékokkal rendelkeztek (az egyesítés előtt Északnak 12 milliós, Délnek 2,5 milliós lakossága volt), másrészt a stratégiai helyzet is nekik kedvezett azáltal, hogy Áden igen közel feküdt a két állam egykori határához.

A háború kezdete és a kormányerők első kísérlete Áden elfoglalására

A politikai feszültség időszakában fegyveres összecsapások és a politikai enyhülés szakaszai váltogatták egymást. A különböző politikai manőverek után végül Szaleh elnök 1994. április végén a katonai megoldás mellett döntött. Legjobb egységeit az északon állomásozó déli egységek ellen vetette be, a délen lévő északi egységekkel pedig Ádent kívánta elfoglalni. Május 4-én az északi Amránban heves harcok kezdődtek a délről ide vezényelt 3. páncélos dandár és az itt állomásozó északi 1. páncélos dandár katonái között. A harcok kis megszakításokkal három napon át folytak, és a déli páncélos dandár vereségével végződtek. Hi-

vatalos adatok szerint 80, más források szerint 400 halottat vesztett a két fél, továbbá kiegészített 85 harckocsi, és 200 ház romba dőlt.

Május 5-én déli harci gépek Szanaa nemzetközi repülőtérét, a kormány, a televízió, és a rádió épületeit támadták, az északi erők pedig megkezdték Áden bombázását. Közben az összecsapások áterjedtek Szanaa térségére is, majd a harcok a következő napokban kiterjedtek az ország jelentős területeire, és a helyzet rendkívül zavarossá vált. Az események hatására harminc napra rendkívüli állapotot vezettek be, és május 6-án megkezdődött a külföldiek evakuálása. Az északi egységek egy része megpróbált átkelni a határon fekvő hegyeken, míg a Zinjibar város közelében állomásozó kormánycsapatok a városon keresztül Áden felé kíséreltek meg támadni. Május 8-án az északi erők egyes hírek szerint elfoglalták Al-Anad légitámaszpontot (a támaszpontot később a déliek visszafoglalták), a légierjük pedig folyamatosan támadta Ádent. Délen a helyzetre való tekintettel általános mozgósítást rendeltek el.

Május 9-én a kormányerők azt jelentik, hogy csupán néhány kilométerre állnak Áden-

től, de a déli csapatok e napon visszafoglalták a kulcsfontosságú Zinjibar városát (a város az ország keleti területeit Ádennel összekötő úton fekszik), majd a szakadár erők azt jelentik, hogy csapataik felőrölték az Áden ellen támadó északi egységeket. A Yemen Times szerint az eddigi harcokban 12 000 halottat és sebesültet vesztek a felek. Ez a szám túlzónak tűnik, hiszen még csak hat napja tartott a háború, s a feleknek idő kellett, amíg belejöttek az öldöklésbe, de azt mindenképpen jelzi, hogy rendkívül heves harcok folytak. Május 10-én a kormányerők még mindig Áden közelében vannak, ugyanakkor a legsúlyosabb harcokat a déliek már a régi határról jelentik. Másnap a szakadár erők Scud-rakétákkal lőtték Szanaát, majd Taiz városát. Az ádeni rádió szerint a leghevesebb harcok továbbra is a határon dúlnak, az Ádentől 100 km-re Északra fekvő Dhala-nál, keletebbre Kurusnál és a Vörös-tengernél a Báb el-Mandeb térségében.

A jelentések továbbra is egymásnak ellentmondóak, és a teljes káoszt erősítik, mindkét fél katonai sikerekről számol be. Észak azt jelenti, hogy csapatai még mindig harcban állnak Ádentől 60 km-re. Ugyanakkor május 12-re nyilvánvalóvá válik, hogy a kormányerők első támadása Áden ellen összeomlott. Ezt mutatja, hogy Szaleh elnök késznek nyilvánította magát a tűzszünetre, és hogy az északi csapatok újabb frontot próbálnak nyitni Áden nyugati térségében. E napon a déliek a kormányerők három repülőgépét lőtték le, és elsüllyesztették egy hadihajójukat is. Bár az első támadást a szakadár erők elhárították, a harcok az ő egységeiket is kimerítették, és hamarosan felhívást intéztek egy nyolcnapos tűzszünet létrehozására. A kormány azonban nem nyugodott bele a kudarcba, így a tűzszünet nem jött létre, és a háború tovább folytatódott.

A TÉRKÉPEKET MÁROK ATTILA RAJZOLTA

A háború elhúzódása

A harcok súlypontja az Áden elleni első támadás összeomlása után a határvidék hegyekre helyeződött. A kormány újabb terve az volt, hogy Ádent május 22-ére, Jemen 1990-es egyesülésének negyedik évfordulójára kell elfoglalni. A kormányerők módszeres támadások segítségével próbáltak előrenyomulni. Ebben az időben különösen az Al-Anadi légitámaszpontért folytak kemény harcok. E támaszpontnak hadászati fontossága volt, mivel ez volt az egyetlen déli katonai repülőtér a térségben, továbbá ez a támaszpont ellenőrizte az északról Ádenbe vezető utat (Áden innen mindössze 60 km-re fekszik). Az északiak rakétákkal, aknavetőkkel támadták a bázist, és egyes jelentések szerint május 18-a körül a harcok már a támaszpont területén folytak. Ádenben a súlyos helyzetre való tekintettel meggyorsították a mozgósítást, és fiatalok ezreit szállították a frontra, azonban a támaszpont elfoglalását így sem tudták megakadályozni.

Május 23-ig a kormánycsapatoknak sikerült átkelniük a határhegyeken, és bevették Al-Anadot is, Áden május 22-ére kitűzött bevétele viszont nem sikerült. Sőt, május 22-én a szakadárok megalakították az önálló Jemeni Demokratikus Köztársaságot. Függetlenségük deklarálása azonban nem javított nehéz helyzetükön, a régi-új államot gyakorlatilag egy ország sem ismerte el. Szorongatott helyzetüket mutatta, hogy május 22-én már sem al-Beid, sem Abu Bakr Al-Attasz nem tartózkodott Ádenben. A határmenti harcok után az északi egységek újból egy Áden elleni támadással próbálkoztak, de az ádeni rádió jelentése szerint a déli erők a várostól 50 km-re visszaverték az északi páncélos oszlopot. Sikeresebb volt a kormányerők keleti irányban kibontakozott támadása. Az itt előrenyomuló csapataik elfoglalták a hatalmas olajkészletekkel rendelkező Shabwa tartományt.

A frontokon folyó harcokkal egyidőben mindkét fél rakétatámadásokat intézett a másik háterszága ellen. A rakétatámadásokkal az északiak törekvése elsősorban az volt, hogy megbénítsák Áden repülőtérét, és így semlegesítsék a déli légierőt. A rakéták közül azonban több tévesztett célt, mint amennyi talált (mindkét fél orosz rakétákat használt).

Május 31-én ismét felerősödtek az összecsapások, az északi erőknek sikerült újabb frontot nyitni Ádentől Észak-nyugatra, előrenyomuló csapataik 40 kilométerre közelítették meg a déli fővárost, de a szakadárok ellentámadása megint megállította őket. Június 1-jén a harcok hevessége tovább fokozódott, ezalatt a hajnali órákban Áden repülőtérét ismét rakétákkal lőtték, amire válaszul a déli légierő is több támadást hajtott végre. A kormányerők támadásai a következő napokon is folytatódtak, és csapataik egyre jobban megközelítették a déli fővárost. Június 5-én a reggeli órákban északi repülőgépek először bombázták az ádeni olajfinomítót (a támadás során két tartály kigyulladt), majd még aznap késő este újabb légicsapást hajtottak végre (a kőolajfinomítónak stratégiai jelentősége volt, mivel ez volt Dél egyetlen ilyen létesítménye, és a háborúhoz szükséges fegyverekért, lőszerért csak olajjal tudott fizetni). Június 6-án a déli védelmi miniszter szerint sikerült feltartóztatni a kormánycsapatok újabb támadását, de elismerte, hogy továbbra is súlyos harcok zajlanak minden fronton. Fültnük szerint heves bombázás, tüzéségi- és rakétatűz hallatszott a déli fővárosban, ami nyilvánvaló jele volt a front közelségének.

Június 9-én az északi légierő két hullámban támadta az ádeni repülőtérét, de az első hullámban támadó négy gép közül a légvédelem kettőt rakétákkal lelőtt. A déli légierő e napon az északi maribi olajmezőket bombázta, azonban komolyabb károkat nem

okoztak. Az összecsapások a frontokon is tovább folytak.

Az eddigi harcokat mindkét főváros megsínylette, az eredetileg 350 000 lakosú Ádenbe az elmúlt hetekben a lassan előrenyomuló északi csapatok elől a környező helységekből mintegy 150 000 menekült érkezett, míg Szanaát kb. 100 000 ember hagyta el a rakétatámadások miatt.

A déli erők felőrlése és a háború vége

A június 9-ét követő napokban a kormányerők lassú előretörése folytatódott, és a déli erők képtelenek voltak tartósan feltartóztatni az északi csapatokat. A kormányerők mind jobban megközelítették Ádent, és egy egyre szorosabb gyűrű alakult ki a város körül. Június 17-én az északi erők nehéztüzérsége Áden több lakónegyedét lőtte, miközben a város körül heves harcok zajlottak. Több lövedék a kikötőre hullott, és találat érte a villamosenergia központot is. A lakosság egy része a bombázások elől a tengeren keresztül Dzsibutiba kezdett menekülni.

Június 19-én a lázadók légierije Al-Mukha (Mokha) vörös-tengeri kikötőt bombázta, de a déli légierő akciói már nem tudták érdemben befolyásolni a háború menetét. Június 21-ére az északi előőrsök már csak 8 km-re voltak Ádentől, fő erők pedig 10 km-rel hátrébb helyezkedtek el. A déli fővárosban ekkora már igen súlyossá vált a helyzet, az északi erők kisebb-nagyobb megszakításokkal szinte folyamatosan lőtték, bombázták a várost. Nem volt ivóvíz, gyógyszer, friss élelem és az áramszolgáltatás is akadozott, ráadásul a 40 °C körüli hőmérsékleten járványok kitörésétől is tartani lehetett.

Június 23-án is minden szokás szerint zajlott: hajnalban Ádent rakétákkal és aknákkal lőtték, a frontokon szintén fellángolt

a küzdelem. Mindezekkel egyidőben az északi vezetés csapatösszevonásokat hajtott végre a város térségében (harckocsik, lövészpáncélosok, nehéztüzérség), és arra készült, hogy az Ádentől 25 kilométerre északra fekvő al-Vaht településnél áttörje a déli csapatok frontvonalát. A kormányerők vezetése felhívást intézett csapataihoz, hogy legyenek készen a döntő támadásra. Közben a lázadók légierije csapásokat mért a kormányerők állásaira, és 24 óra alatt három támadást hajtottak végre északi támaszpontok ellen (ismét bombázták Marib tartományt is).

Június 26-án az északi egységek elérték a déli főváros külvárosát, és elfoglalták a várostól 10 kilométerre lévő rádióadót. Megpróbálták továbbnyomulni az ádeni kőolajfinomító felé is. Másnap Ali Szalem al-Beid elnök visszatért Ádenbe, hogy jelenlétével lelkesítse katonáit. Azonban al-Beid ide vagy oda, az északi egységeknek sikerült behatolniuk a külvárosba, a város nagy részében pedig megszűnt a vízszolgáltatás. Még szintén e napon heves páncélos és tüzérségi csata bontakozott ki Áden körül. Ezekben a napokban az északiak nagyarányú erősítéseket küldtek a déli fővárosához közeli frontokra, támadásaik egyik fő célja most az Ádent Kis-Ádennel összekötő út elfoglalása volt (ennek birtoklásával szabaddá válik az út a déli olajfinomító felé).

Június 27–28-án az északi hadsereg sorozatvetőkkel lőtte Áden keleti részét, és továbbra is heves harcok dúltak a város körül minden fronton, köztük Áden központjától 10 kilométerre keletre is, ahol az északi csapatoknak sikerült elfoglalniuk a part menti utat. Június 31-ére a kormány katonáinak sikerült tartósan megszállniuk a város egyik területét, majd július 4-én hajnalban minden eddiginél pusztítóbb tüzérségi támadás érte Ádent.

Július 6-án, kedden a kormányerők bevették Al-Mukallat (a második legna-

gyobb dél-jemeni város), és a rádióban bejelentették az ádeni reptér elfoglalását is. Ez utóbbi állítás hamis volt, mert bár a déli erők a reptérnél is teret vesztek, lényegében visszaverték a repülőtér és környéke ellen intézett északi páncélos támadást. Al-Mukalla eleste pánikot eredményezett a várostól 30 kilométerre keletre fekvő As-Shihr (Shihr) olajterminálnál, mivel a harcok hamarosan az innen néhány kilométerre fekvő Rayan (Riyan) repülőtérénél folytak.

Az északi bejelentések komoly zűrzavart okoztak Ádenben is, és másnap hajnalban a legfontosabb vezetők elmenekültek a városból. A délelőtti folyamán még elkeseredett harcok dúltak Áden belső kerületeiben, de délutánra mindennek vége lett. A lázadók ellenállása a kormánycsapatok csapásainak sorozata következtében összeomlott. Az északi erők kb. 3000 foglyot ejtettek, és mintegy 8-10 000 déli katona menekült a szomszédos államokba, elsősorban Ománba. Áden elestével a jemeni polgárháború véget ért, és helyreállt az ország egysége. Al-Beid Omán felé menekült.

Veszteségek és a háború néhány jellegzetessége

A győzelem öröme néhány napig hatalmas fosztogatás folyt az elfoglalt területeken (még az iskolatáblákat is elvitték), amelynek során az északi konzervatív harcosok bántalmazták a lengébben öltözött nőket, és felrobbantották Áden egyetlen sörfőzdéjét is. A kormányzat viszont híveivel ellentétben mértékletességet tanúsított, és első lépésként általános amnesztiát hirdetett. A fogságba ejtett déli katonákat szabadságra küldték, majd északiakkal elegyítve új egységekbe szervezték őket. A szomszédos országokba menekült déli katonákra szintén kiterjesztették az amnesztiát, ha augusztus 15-ig hazatérnek (a katonák jelentős része élt ezzel a lehetőséggel). A háború kezdete

óta érvényben lévő rendkívüli állapotot feloldották, és megszűnt a kijárási tilalom is. Természetesen a Dél-Jemeni Köztársaság 16 volt vezetőjét háborús bűnösnek nyilvánították, de ők időben elmenekültek.

Szaleh elnök szerint a veszteség csupán 900 halott és 5000 sebesült, de a Szanaában állomásozó diplomaták szerint a halottak száma 6-7000, a sebesültek száma pedig ennek többszöröse volt. Az elnök az anyagi kárt 3 milliárd dollárra becsülte, ennek legnagyobb hányadát a fegyverek, járművek, katonai raktárak és építmények pusztulása tette ki.

A leghevesebb harcok a sivatagi katonai támaszpontok és az olajmezők környékén folytak, az olajvezetékek és a kutak közül mégis alig egy-kettő szenvedett komolyabb sérüléseket. Áden infrastruktúrájában ugyan jelentős károk keletkeztek, de a lakóépületeknek csak 1-2%-a rongálódott meg. A háborúról a katonai szakértők utólag úgy nyilatkoztak, hogy annak döntő pontja az al-anad-i katonai bázis elfoglalása volt.

A háború alatt a kormány katonái Larga-cil nevű depresszióellenes gyógyszerrel kaptak teljesítményük fokozására, míg délen helyenként heroinnal növelték a katonák harci kedvét (Jemenben egyébként megengedett a lágy drogok használata).

Természetesen a háború alatt az ENSZ és a környező országok számos kísérletet tettek arra, hogy a felek közt tartós tűzszünet jöjjön létre, és békésen rendezzék a konfliktust. E kísérletek azonban rendre kudarcot vallottak (egy Moszkvában megkötött tűzszünet például csak 20 percig tartott). Érdekes módon a háború vége felé több tűzszünet született, mint a konfliktus kezdetén. Ennek valószínű oka, hogy a győzelemre álló kormányerők a tűzszünetek alatt zavartalanul elvégezheték erőik átcsoportosítását, készleteik feltöltését, a szorongatott déli csapatok pedig örültek minden nyugalmasabb időszaknak.

Felhasznált irodalom

AMACZI VIKTOR – BOMBAY LÁSZLÓ – HÉJJA ISTVÁN: *A világ hadseregei*. Budapest, Zrínyi Kiadó.

Földünk országai. Budapest, 1976, Kossuth Könyvkiadó.

Katonai Almanach. Budapest, 1987, Zrínyi.

NAGY LÁSZLÓ: *Az arab országok története a XIX-XX. században*. Budapest, 1997, Eötvös Kiadó.

Officina Világévkönyv 94/95. Budapest, Officina Nova.

SZEGEDI NÁNDOR: *A világ országai*. Budapest, 1990, Kossuth könyvkiadó.

Források

A BT tűzszünetre szólította fel a jemeni erőket. *Magyar Nemzet*, [a továbbiakban MN.] 94/127. 1.

A jemeni elnök hajlik a fegyverszünetre. MN, 94/111. 2.

A jemeni háború. *Magyarország*, 94/23. 22.

A magyarokat is menekítik Jemenből. MN, 94/107. 7.

Aden Bombarded. *Time*, 94/26. 8.

Áden cáfolja a repülőtérről csejtét. MN, 94/157. 2.

Áden előtt a jemeni front. MN, 94/144. 3.

Áden külvárosában az északiak. MN, 94/148. 2.

Ali szép, Ali jó. *HVG*, 94/21. 27.

Az ENSZ beavatkozását kéri Dél-Jemen. MN, 94/141. 2.

Budapest nem szállított fegyvereket. MN, 94/140. 2.

FISHER, DEAN – SIMMONS, ANN: Splitting at the Seam. *Time*, 94/21. 29.

Dél-Jemen elismerése? *HVG*, 94/23. 22.

Dél-Jemenben cáfolják a feltétel nélküli tűzszünet hírért. MN, 94/124. 7.

Dél-Jemeni kércsem a vérontás megszüntetéséért. MN, 94/113. 2.

Egyoldalú tűzszünet. MN, 94/134. 2.

Elmenekültek a dél-jemeni vezetők. MN, 94/158. 3.

Erőben az egység. *HVG*, 94/32. 27.

Észak és Dél harca folytatódik. MN, 94/108. 8.

Észak-Jemen Rijádot vádolja. *Magyar Nemzet*, 94/137. 2.

Észak-jemeni előrenyomulás. MN, 94/156. 3.

Folytatódó harcok Jemenben. MN, 94/128. 2.

Harcok az Áden körül. MN, 94/150. 2.

Járványok fenyegetik Ádent. MN, 94/155. 3.

Jemen ismét kettészakadhat. MN, 94/106. 2.

Jemen ügyében összeült a BT. MN, 94/126. 2.

Jemenben egyik fél sem képes gyors győzelemre. MN, 94/116. 3.

Menesztették a kormányfőt. MN, 94/109. 2.

No Cease-Fire in Yemen. *Time*, 94/24. 11.

Ománban az ádeni vezető. MN, 94/159. 2.

Polgárháború Jemenben. *HVG*, 94/19. 15.

Rakétákkal lőtték Ádent. MN, 94/146. 2.

Rakétatámadás Áden ellen. MN, 94/123. 2.

Rendkívüli állapot Jemenben. MN, 94/105. 2.

Scudokkal lőtték Szanaát. MN, 94/110. 3.

Szakadatlan harcok Áden körül. MN, 94/149. 3.

Tizenhét halott a dél-jemeni bombázásban. MN, 94/142. 3.

Törzsfeljövés. *HVG*, 94/18. 27.

Tűzszünet Észak és Dél között. MN, 94/152. 2.

Újabb bombatámadás az ádeni olajfinomító ellen. MN, 94/131. 2.

Yemen Peace Effort Rejected. *Time*, 94/23. 10.

